

УДК 343.9:347(477)

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ДІЯЛЬНІСТЮ КРЕДИТНОЇ СПІЛКИ

Ольга КОВАЛЬЧУК,
ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії факультету № 1
Львівського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розкриттю й аналізу особливостей тактики проведення пред'явлення для впізнання особи та документів під час розслідування шахрайства у сфері діяльності кредитної спілки на початковому та подальшому етапах розслідування. Детально розглянуто підготовчий, робочий і заключний етапи проведення пред'явлення для впізнання, підстави його проведення, описано основні завдання, які вирішуються шляхом проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Виокремлено й описано деякі організаційно-підготовчі заходи щодо проведення пред'явлення для впізнання під час розслідування шахрайства у сфері діяльності кредитних спілок.

Ключові слова: документ, кредитні спілки, пред'явлення для впізнання, слідчі (розшукові) дії, шахрайство.

PRESENTATION FOR RECONNAISSANCE WHILE INVESTIGATING FRAUD RELATED TO THE ACTIVITIES OF THE CREDIT UNION

Olha KOVALCHUK,
Adjunct at the Department of Criminology,
Forensic Medicine and Psychiatry of Faculty № 1
of Lviv State University of Internal Affairs

SUMMARY

The article is devoted to the disclosure and analysis of the peculiarities of the presentation tactics for identifying the person and documents during the investigation of fraud in the field of activity of the credit union at the initial and subsequent stages of the investigation. The preparatory, work and final stages of presentation for identification, the grounds for conducting it, and the main tasks that are solved by conducting this investigative (search) action are described in detail. Some organizational and preparatory measures for presenting for identification during the investigation of fraud in the field of activity of credit unions are identified and described.

Key words: document, credit unions, presentation for identification, investigators (wanted) actions, fraud.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань діяльності правоохоронних органів є повне і швидке розкриття та розслідування злочинів і викриття винних у злочинній діяльності. Динамічні зміни у характері злочинності й умовах боротьби з нею наочно демонструють недостатність наявних засобів і методів правової, організаційної, технічної і тактичної протидії злочинності і необхідність їх істотного оновлення, вдосконалення та розвитку. Спостерігається стала тенденція до зміни структури та характеру злочинності, зростання професійності, жорсткості злочинців, а також їх правової обізнаності. Особливе місце серед усіх слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання інформації зі змішаних джерел доказової інформації, займає пред'явлення для впізнання.

Актуальність теми дослідження. В умовах реформування економічної і політичної систем суспільства в Україні все більшої актуальності набуває проблема протидії злочинності. Останнім часом криміногенну ситуацію в країні характеризують як вкрай загострену. Спостерігається стала тенденція до зміни структури та характеру злочинності. Зросла професійність і жорстокість злочинців, посилюється корумпованість у суспільстві. Практика правоохоронних органів свідчить, що потерпілі та свідки часто залишаються наодинці зі злочинцями. Після відкриття кримінального провадження на них тиснуть, їх шантажують, погрожують, а інколи вдаються до фізичної розправи, навіть убивств. Зазначене негативно впливає на освічених осіб, спонукає

до відмови від показань, які давалися на початковому етапі досудового розслідування. Вказане необхідно враховувати під час підготовки та проведення впізнання і не зволікати з його проведенням.

Стан дослідження. Загальна тактика пред'явлення для впізнання досить повно висвітлена вченими-криміналістами та процесуалістами у науковій літературі. Вагомий внесок у розробку науково-теоретичних основ пред'явлення для впізнання зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, Н.Г. Бритвич, М.М. Гапанович, О.Я. Гінзбург, Г.І. Кочаров, В.О. Ковалова, Ю.М. Корухов, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, М.І. Порубов, М.В. Салтєвський, З.Г. Самошина, П.П. Цветков, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько, М.Г. Шурухнов та ін. Значущість проведених наукових досліджень є безсумнівною, оскільки ця слідча (розшукова) дія широко застосовується у правоохоронній практиці і є доволі поширеним способом збирання фактичних даних. Однак досі детально не розглядалося питання організаційно-підготовчих заходів щодо пред'явлення для впізнання та самого проведення цієї слідчої (розшукової) дії у сфері розслідування шахрайства, яке вчиняється в кредитній спілці (далі – КС).

Тому метою статті є висвітлення особливостей організаційно-підготовчих заходів і тактики різних видів пред'явлення для впізнання під час розслідування шахрайства у сфері діяльності КС, з урахуванням сучасних потреб

правоохоронної практики та вимог кримінального процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Криміналістика здавна приділяла значну увагу та надавала особливий доказовий і тактичний значущості такій слідчій (розшуковій) дії, яка зараз називається пред'явленням для впізнання. У дореволюційній Росії впізнання проводилося у якості елемента очної ставки та як розшуковий захід. В одному з перших радянських підручників із криміналістики (1935 р.) впізнання присвячено окремий параграф, що називався вельми своєрідно – «Акт опознання лица». Вже більш детально ця дія розглядалася у наступному за часом видання підручника з криміналістики у 1938 р. Автор розділу, присвяченого впізнанням, був один із відомих радянських криміналістів В.І. Громов. Перевагою цього розділу було те, що в ньому вже подавалося визначення розглядуваної дії, викладалися тактичні засади пред'явлення для впізнання особи, містилися рекомендації стосовно проведення впізнання речей і трупів [8, с. 122].

Незважаючи на багаторічну історію використання у практичній діяльності правоохоронних органів пред'явлення для впізнання, належної процесуальної форми воно набуло відносно недавно. Лише Кримінально-процесуальний кодекс УРСР від 1960 р. вперше закріпив за впізнанням статус самостійної слідчої дії та регламентував порядок її проведення. У Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 р. порядок проведення пред'явлення для впізнання регулюється ст. 228–230.

З погляду криміналістики, пред'явлення для впізнання – це слідча (розшукова) дія, що полягає у пред'явленні особі об'єктів, які вона спостерігала раніше у зв'язку з подією кримінального правопорушення, з метою встановлення їх тотожності чи відмінності [4, с. 285].

Пред'явлення для впізнання можна віднести до похідних слідчих (розшукових) дій, оскільки його проведенню завжди передують допит, без якого пред'явлення для впізнання неможливе. Впізнання може проводитися як на початковому, так і на подальшому етапах розслідування залежно від слідчої ситуації, що склалася. Так, за наявності загрози втрати доказів впізнання повинно проводитися у невідкладному порядку (однак тільки після проведення допиту). Невиправдане зволікання тягне за собою негативні наслідки. Значний перебіг часу негативно впливає на пам'ять людини, яка може забути ознаки об'єктів, котрі сприймала раніше [5, с. 267].

Основними завданнями пред'явлення об'єктів для впізнання є: 1) встановити факт перебування певної особи на місці вчинення кримінального правопорушення; 2) встановити інші проміжні факти у провадженні; 3) встановити факт знайомства між особами, якщо одна з них це заперечує; 4) з'ясувати ознаки й індивідуальні характеристики об'єктів; 5) встановити особу, яка не має документів, а також, якщо є підозри, що вона видає себе за іншу; 6) встановити особу невпізаного трупа.

Якщо особа заявляє, що не пам'ятає ознаки об'єкта і не може його впізнати, проводити пред'явлення для впізнання недоцільно. Також немає сенсу пред'являти для впізнання одну особу іншій, якщо вони не заперечують, що знайомі. Також слід погодитися з думкою О.Я. Баєва, який вказує, що, якщо у слідчого є хоча б якісь сумніви щодо успіху пред'явлення для впізнання, то його слід відкласти та використати спочатку всі інші реальні можливості для перевірки висунутих версій у викритті підозрюваного [4, с. 285–286].

Під час досудового розслідування нерідко (37% усіх випадків) злочинці намагаються зірвати проведення впізнання. До основних заходів впливу з їх боку можна віднести залякування, підкуп, шантаж, компрометацію, погрозу фі-

зичною розпорою та ін. Аналіз слідчої практики дозволяє зробити висновок, що неабияку роль у протидії відіграють захисники підозрюваних, які визначають лінію їх поведінки, впливають на свідків. Отже, якщо у слідчого буде інформація щодо можливого зриву впізнання, він повинен вжити заходів для запобігання негативним наслідкам слідчої дії або відмовитися від проведення впізнання. Важлива роль у запобіганні злочинним проявам відводиться використанню оперативно-розшукової інформації [6, с. 158].

Відповідно до положень ст. 228–230 КПК України, об'єктами для впізнання можуть бути: 1) особи (поза візуальним та аудіоспостереженням, за фотознімками та матеріалами відеозапису, за голосом, за ходою); 2) труп; 3) речі [3].

У контексті дослідження нами шахрайства, вчинюваного у сфері діяльності КС, пропонуємо детальніше розглянути особливості етапів проведення цієї слідчої (розшукової) дії, а також зосередити увагу на пред'явленні для впізнання особи та документів.

Найбільш складним та об'ємним з погляду організації є пред'явлення для впізнання живої особи. Воно проводиться, коли: особа, яка підлягає пред'явленню, не була раніше відома тому, хто впізнаватиме, але спостерігалася останнім у зв'язку зі злочинною подією; той, хто впізнає, знав раніше особу, яка пред'являється, але не може повідомити про неї необхідних даних (наприклад, не може повідомити її прізвище та ім'я); особа добре знайома тому, хто впізнає, однак вона це знайомство заперечує; особа, яку будуть впізнавати, видає себе за іншу.

Підставою для ухвалення слідчим рішення провести пред'явлення для впізнання є інформація, отримана ним від конкретної особи під час допиту. Така інформація дає можливість слідчому вважати, що під час пред'явлення для впізнання може бути досягнута мета впізнання. Інформація, що отримується від особи під час допиту, може бути двох видів:

1) особа під час допиту заявляє, що вона добре запам'ятала прикмети (ознаки) особи (об'єкта) і може його впізнати. До того ж, допитувана особа детально описує ці прикмети (ознаки);

2) особа під час допиту називає лише загальні риси особи (об'єкта), не може точно описати його прикмети (ознаки), але висловлює впевненість, що зможе його впізнати за сукупністю ознак, коли побачить [2, с. 368–369].

Під час допиту свідків чи потерпілих про злочин розглядуваної категорії необхідно отримати відповіді на такі важливі запитання: чи була особа членом КС; чи знає вона когось із засновників КС або її учасників (члени спостережної ради, правління, члени кредитного комітету, бухгалтерські працівники та інші службові особи КС, які безпосередньо здійснювали облік фінансової та господарської діяльності, складали звітність; осіб, які брали участь у проведенні окремих етапів господарської або фінансової діяльності (нотаріуси, банківські працівники та ін.); чи відомо у компетенцію якої посадової особи (осіб) входило повноваження із видачі кредиту; чи зможе хтось інший підтвердити показання допитуваної особи. Також слідчий повинен враховувати, що запам'ятовуванню, збереженню в пам'яті та відтворенню сприяють такі основні фактори, як: свідоме запам'ятовування об'єкта; невеликий проміжок часу, що минув із моменту сприйняття; нормальний стан організму; вік. Слідчий має запропонувати потерпілому (свідку) пригадати якомога більше ознак, що характеризують зовнішні прикмети злочинця.

Про прикмети людини у протоколі записують інформацію з використанням методу «словесного портрета». Детальний попередній опис індивідуальних прикмет (ознак) об'єкта створює більше можливостей для однозначної

оцінки результатів пред'явлення для впізнання. Необхідно бути готовим, що під час безпосереднього пред'явлення для впізнання особа може повідомити більше інформації про об'єкт, ніж під час допиту, оскільки безпосереднє сприйняття завжди активізує у людини процес згадування. Під час проведення такого допиту слідчий може використати такі тактичні прийоми:

- ознайомлення допитуваного з термінологією «словесного портрета»;
- використання зображень частин обличчя, інших частин тіла тощо;
- використання показань, що особа давала раніше [4, с. 288].

Отже, впізнання проводиться лише у тому разі, коли допитана особа заявляє, що може впізнати особу чи річ, які він спостерігав раніше, і пам'ятає їх відмінні ознаки. Коли потерпілий (свідок) не може описати ознаки об'єкта, що підлягає впізнанню, однак стверджує, що зможе його упізнати, то недоцільно відмовлятися від проведення цієї слідчої (розшукової) дії [5, с. 269]. Тобто, під час розслідування шахрайства у сфері діяльності КС можуть виникнути дві ситуації: сприятлива та несприятлива. У сприятливій ситуації особа чітко вказує, за якими ознаками вона запам'ятала підозрювану особу (стать, вік, зріст і т. д.), знає її повні анкетні дані (прізвище, ім'я, по батькові); володіє інформацією про її місце, роль і функції всередині КС; пам'ятає, коли саме та за яких обставин із підозрюваною особою відбулося знайомство; чітко вказує, які фінансові чи документальні операції здійснювала з певною особою.

У несприятливій ситуації потерпіла особа, наприклад, не може чітко описати підозрюваного, недостатньо володіє інформацією про його місце в КС і діяльність; не може згадати повних анкетних даних особи, з якою укладала різного роду угоди чи договори; від кого саме приймала гроші чи кому їх передавала. Такі обставини можуть негативно вплинути на процес розслідування, наприклад, підозрювана особа може заявляти, що ніколи не бачила і не спілкувалася з потерпілим, впевнено стверджувати, що різного роду операції здійснювалися іншою посадовою особою КС тощо. Все це може дезорієнтувати особу, яка впізнаватиме, і навіть настільки злякати, що вона може взагалі відмовитися від проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Тому, на нашу думку, слідчому варто перед проведенням пред'явлення для впізнання особи допитати потерпілого чи свідка якнайдетальніше, допомогти пригадати різні дрібниці (ставити уточнюючі запитання, зробити певні прив'язки, продемонструвати документи), що допоможуть під час безпосереднього проведення слідчої (розшукової) дії почувати себе впевнено.

Впізнання повинно проводитися за часом якомога ближче до моменту сприйняття злочинної події. Будь-яке зволікання з пред'явленням для впізнання може спричинити небажані наслідки, оскільки суб'єкт впізнання з часом забуває образ раніше сприйнятого об'єкта. Тому достовірність впізнання перебуває у прямій залежності від фактора часу. Як свідчить практика, з плином часу слідчому необхідно дуже уважно підходити до пред'явлення для впізнання, оскільки прострочення навіть кількох днів іноді може поставити під сумнів об'єктивність і достовірність впізнання. Впізнання може проводитися як за місцем проведення досудового слідства, так і на місці події за умови, якщо ця обстановка є сприятливою для спостереження та порівняння ознак об'єктів [1, с. 277].

Під час добору учасників пред'явлення для впізнання слід враховувати, що у якості понятних не слід залучати працівників правоохоронних органів; неповнолітніх; осіб, які мають фізичні або психічні вади; осіб, які не проживають за місцем проведення досудового слідства (оскільки мо-

жуть виникнути складнощі у разі необхідності виклику до суду); громадян, які знайомі з особами, що пред'являються для впізнання (можуть виникнути сумніви в об'єктивності впізнання). Підшуковуючи статистів, слідчий повинен пам'ятати, що: 1) такі особи не мають бути пов'язаними із подією кримінального правопорушення; 2) їх повинно бути не менше трьох; 3) вони не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності й одязі [7, с. 229].

У разі розслідування досліджуваного нами злочину слідчому не варто підбирати статистів із числа осіб, які є працівниками КС. Це, на нашу думку, пов'язано з тим, що такі особи не повинні бути пов'язані із подією кримінального правопорушення, і в кожного працівника КС може бути особистий інтерес в досудовому розслідуванні (приховування негативних фактів, будь-якої інформації, яка стосується самої КС або її членів тощо), як наслідок – вони можуть тим чи іншим чином нашкодити процесу розслідування. Про це варто також пам'ятати, коли слідчий залучатиме понятних. Однак існують ситуації, коли слідчий обмежений у силах, засобах і часі проведення певних слідчих (розшукових) дій, тож можливий і варіант залучення співробітників і членів КС у якості статистів чи понятних, але в такому разі, на нашу думку, це повинні бути «дрібні» працівники, які мають найменший інтерес у цьому розслідуванні.

Після проведення підготовчих заходів, що стосуються пред'явлення для впізнання, починається його робочий етап. Першими в місце, де відбуватиметься слідча (розшукова) дія, запрошують понятних. Їм роз'яснюють суть слідчої (розшукової) дії, права й обов'язки, за необхідності попереджають про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що стали їм відомі. Потім запрошують статистів. Понятим роз'яснюють, що це особи, які не мають відношення до події злочину, а їх присутність зумовлена вимогами КПК. Статистам роз'яснюють суть слідчої дії, а також нюанси, що можуть виникнути під час пред'явлення для впізнання (наприклад, бажання особи, яку будуть впізнавати, сісти на місце, де сидить статист, дії у разі виникнення конфліктної ситуації, втягнення у розмову, поведінка у разі впізнання тощо).

Виконавши ці дії, слідчий запрошує (доставляє) у приміщення особу, яку пред'являтимуть для впізнання. Їй роз'яснюють, для чого її запросили, її права й обов'язки і пропонують зайняти будь-яке місце серед статистів. Про таку пропозицію і про місце, яке зайняла особа, зазначають у протоколі. Після цього слідчий повинен зосередити увагу присутніх, що вимога закону щодо схожості осіб, які будуть пред'являтися для впізнання, виконана (або чи є щодо цього якісь зауваження) [4, с. 290–292].

Після виконання цих дій у приміщення, де проходить впізнання, запрошується особа, яка впізнає (у цей час слідчий не повинен виходити з приміщення, де проводиться впізнання. Це робиться з метою забезпечення безпеки учасників слідчої дії, а також уникнення безпідставного звинувачення у допомозі тому, хто впізнає, чи не об'єктивності з боку слідчого). Згідно зі своїм процесуальним статусом, особу, яка впізнає, попереджають чи не попереджають про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 і 385 КК України. Також слідчий повинен поцікавитися, чи добре впізнаючий бачить в цих умовах.

Далі слідчий пропонує особі, яка впізнає, спочатку назвати ознаки, за якими вона може впізнати особу, а потім уважно оглянути осіб, що пред'являються для впізнання. Після цього слідчий ставить запитання щодо того, чи не впізнає вона когось серед тих, хто пред'являється для впізнання. Сформульоване запитання записують у протокол. Після цього ситуація може розвиватися у кількох напрямках. В одному випадку особа повідомляє слідчому, що

серед пред'явлених осіб вона нікого не впізнає. У цьому разі їй потрібно дати деякий час для адаптації, поцікавитися, чи не потрібно, щоб особи, які пред'являються для впізнання, встали, пройшлися, щось сказали чи зробили. Якщо особа, яка впізнає, продовжує наполягати на тому, що нікого впізнати не може, – слідчий переходить до завершального етапу проведення слідчої (розшукової) дії. Необхідно зазначити, що більше пред'являти для впізнання цю особу тій, що впізнає, слідчий вже не може.

В іншому випадку особа впізнає саме того, кого слідчий пред'являє для впізнання. У цьому разі слідчий повинен з'ясувати, за якими ознаками (прикметами) вона його впізнала. Відповідь особи, котра впізнає, заносять до протоколу. Може виникнути ситуація, коли на статиста буде вказано як на впізнану особу (це можливо, оскільки статиста схожі в загальних рисах із особою, яка пред'являється для впізнання). У цьому разі слідчу (розшукову) дію проводять у тому ж порядку, як і тоді, коли б упізнали ту особу, яка пред'являється для впізнання. Після закінчення слідчої (розшукової) дії опізаного статиста слід допитати як свідка щодо обставин події відповідного кримінального правопорушення [2, с. 376].

Після того, як особу опізнали, слідчий пропонує цій особі назвати своє прізвище, ім'я та по батькові. Ця пропозиція та відповідь особи також вказується у протоколі. Після цього слідчий зачитує протокол вголос і його підписують усі учасники і присутні особи, з відміткою про наявність чи відсутність заяв, зауважень або доповнень [2, с. 377].

Пред'явлення для впізнання речей зазвичай проводять, коли під час кримінального провадження у розпорядженні слідчого потрапляють речі і є підстави вважати, що вони мають певний зв'язок із подією кримінального правопорушення. У розслідуванні шахрайства, яке вчиняється у сфері діяльності КС, такими речами будуть, у першу чергу, документи: установчі документи КС (статут КС, протоколи загальних установчих зборів, засновницька угода, документи про затвердження порядку покриття витрат на реєстрацію; про затвердження положення про роботу окремих органів управління та формування спеціальних фондів; про визначення структури та політики надання послуг; про залучення та прийняття до КС та ін.); щорічні звіти діяльності КС; документи, які підтверджують надання кредитів членам КС; платіжні доручення; податкові накладні; договори; акти на списання матеріальних цінностей та інші, які можуть стосуватися діяльності КС.

Необхідність пред'явлення документів для впізнання виникає тоді, коли ці ж документи стали знаряддям чи засобом вчинення шахрайства всередині КС. Можливе її проведення як самостійної розшукової слідчої дії із пред'явленням документів.

Відповідно до загального правила, для пред'явлення речі підбирають не менше, ніж три однорідні речі, які повинні бути одного виду, якості та без різких відмінностей у зовнішньому вигляді. Таким чином, усіх речей для пред'явлення повинно бути не менше чотирьох. Під час попереднього розміщення речей для впізнання рекомендується з понятими узгодити питання про черговість їх розташування, бажано біля кожного розмістити номер, провести їх фотографування, чимось накрити перед тим, як прийде той, хто впізнаватиме [4, с. 297]. Якщо інших однорідних речей не існує, особі, яка впізнає, пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному екземплярі (такими ознаками можуть бути фірмові бланки, які пригатаманні тій чи іншій КС; певне спеціальне маркування чи папір; характерні печатки, підписи, почерк, друкований шрифт тексту; факт виконання документа або окремих його частин конкретною особою; здійснення внесення змін у документ та ін.).

Однак не потрібно забувати, що для пред'явлення документа для впізнання потрібно підібрати ще три подібні документи. Слідчий навряд чи зможе знайти до оригіналу певного кредитного договору ще три такі майже ідентичні документи, які не будуть суттєво різнитися між собою, не робитиме їх ксерокопіювання. Тому у розслідуванні шахрайства в сфері діяльності КС, на нашу думку, більш доцільно проводити пред'явлення документів під час допиту особи, із певними питаннями, які фіксуватимуться у протоколі допиту. Такими питаннями можуть бути: чи впізнаєте Ви цей документ? чи брали участь у його укладанні? які сторони брали участь у його підписуванні? Ви пам'ятаєте, де саме бачили цей документ вперше і надалі? за якими ознаками Ви впізнаєте цей документ? і т. д.

Результати пред'явлення для впізнання є доказом у кримінальному провадженні і, як усі інші види доказів, підлягають оцінці. Слідчий повинен зважено підходити до оцінки результатів окресленої слідчої (розшукової) дії, висновку про достовірність й об'єктивність впізнання та його доказового значення. Якщо факт впізнання не викликає жодних сумнівів у вірогідності, але не відповідає або суперечить іншим фактичним даним, що встановлені у провадженні, то діяльність слідчого повинна бути спрямована на виявлення нових доказів і перевірку вже наявних із метою усунення протиріч.

Трапляються ситуації, коли особа під час проведення пред'явлення для впізнання заявляє, що нікого не впізнала, однак після її завершення повідомляє слідчому, що вона впізнала конкретну особу, але не сказала про це з певних мотивів (побоялася розправи, їй погрозували, має матеріальну зацікавленість, жалість). Оскільки слідчий уже не має права провести повторне пред'явлення для впізнання, йому необхідно таку особу додатково допитати. Під час проведення такого допиту зазначають: 1) мотиви, через які той, хто впізнає, під час пред'явлення для впізнання не сказав слідчому, що впізнав особу з першого разу; 2) прикмети, за якими він упізнав, і місце, де перебувала особа, яку вона впізнала; 3) обставини, за яких вона бачила цю особу [2, с. 376–377].

До найбільш розповсюджених способів фіксації слідчої (розшукової) дії (окрім протоколу) можна віднести відеозапис. Зокрема, на це вказали 84% опитаних слідчих. Необхідність застосування відеозапису може виникнути, коли: для впізнання пред'являються унікальні речі; опис їхніх індивідуальних ознак становить певні складнощі; підозрюваний поводить себе провокаційно або намагається вплинути на впізнаючого; наявний великий об'єм інформації, який за один раз запам'ятати та зафіксувати неможливо [7, с. 230].

Висновки. Таким чином, метою пред'явлення для впізнання є перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Воно може проводитися слідчим як на початковому, так і на подальшому етапах розслідування. Серед основних завдань, які вирішуються шляхом проведення цієї слідчої (розшукової) дії під час розслідування шахрайства у сфері діяльності КС, є: 1) встановлення факту перебування певної особи на місці вчинення кримінального правопорушення; 2) встановлення інших проміжних фактів у провадженні; 3) встановлення факту знайомства та спілкування між особами, якщо одна з них це заперечує.

До особливостей підготовчого етапу пред'явлення для впізнання слід віднести залучення понятих і підбір статистів, які не повинні мати відношення до діяльності КС. На робочому етапі слід дотримуватися загальних правил пред'явлення для впізнання та звертати увагу на належну фіксацію ходу та результатів цієї слідчої (розшукової) дії у протоколі. В окремих випадках рекомендується застосо-

вувати як додатковий засіб фіксації відеозйомку. Належне проведення цієї процесуальної дії дозволить отримати необхідні докази та може відіграти важливу роль у процесі доказування причетності до вчинення шахрайства конкретної особи.

Список використаної літератури:

1. Ковбаса В.М. Проблемні питання тактики пред'явлення для впізнання в умовах протидії досудовому розслідуванню. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 275–280.
2. Криміналістика: підручник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Слідчі (розшукові) дії: навч. посібник / за заг. ред. Р.І. Благути, Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
5. Чаплинська Ю.А. Особливості організаційно-підготовчих заходів до пред'явлення для впізнання. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 265–272.
6. Чаплинський К.О. Особливості тактики пред'явлення для впізнання в умовах протидії досудовому розслідуванню. Вісник Академії митної служби України. 2014. № 1. С. 156–160.
7. Чаплинський К.О. Підготовка до пред'явлення для впізнання як необхідна умова якісного проведення слідчої дії. Право і суспільство. 2011. № 2. С. 227–231.
8. Швець Н.Л. «Білі плями» питання теорії та практики пред'явлення для впізнання. Право і Безпека. 2005. Т. 4. № 4. С. 122–127.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Ковальчук Ольга Вікторівна – ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету № 1 Львівського державного університету внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kovalchuk Olha Viktorivna – Adjunct at the Department of Criminalistics, Forensic Medicine and Psychiatry of the Faculty № 1 of Lviv State University of Internal Affairs

olyabender@gmail.com